

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсаямов К.Ж., Капсаямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсаямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татилов Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Быркин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

Список использованных источников

1. Специализированные институты по борьбе с коррупцией: Обзор моделей <https://www.oecd.org/corruption/acn/39972100.pdf>
2. <https://avalon-law.ru/2014/07/30/1958>
3. Соединенные Штаты Америки. Конституция и законодательные акты / Под ред. О.А. Жидкова. М., 1993. С.176 - 181.
4. Х. Кури, О.Ю. Ильченко, А.П. Данилов . проблемы коррупции в Германии/ Криминология вчера сегодня завтра 4(23)2011 . С. 52-60
5. Мауленов Г.С. Причины и условия, способствующие коррупции //Фемида. 2006, №1, с.21.41, с.21

ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ШЕТЕЛ АЗАМАТТАРЫНЫҢ САЙЛАУ ҚҰҚЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ НЕГІЗГІ АСПЕКТИЛЕРІ

Есенбаев Б.М.

Заң факультетінің 2-курс магистранты
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті

Қазақстан Республикасындағы сайлау Республика азаматының сайлау және сайлану құқығын еркін жүзеге асыруына негізделеді. (“Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы” ҚР Конституциялық заңының 2-бабы).[1] Республика азаматтарының сайлауға қатысуы ерікті болып табылады. Азаматты сайлауға қатысты немесе қатыспауға мәжбүрлеуге, сондай – ақ оның еркін білдіруді шектеуге ешкімнің де құқығы жоқ. (3-б.3-т)

Жалпыға бірдей белсенді сайлау құқығы – Республиканың он сегіз жасқа жеткен азаматтарының тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне немесе кез – келген өзге жағдаяттарға қарамастан, сайлауда дауыс беруге қатысу құқығы. (4-б.1-т.). Сайлаушылар Республика Президенті, партиялық тізімдер бойынша сайланатын Парламент Мәжілісінің депутаттары және маслихаттарының депутаттары сайлауына тең негіздерде қатысады әрі олардың әрқайсысының бір сайлау бюллетеніне тиісінше бір дауысы болады. (5-б.1-т.). Сайлаушылар Республиканың өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдарының мүшелерін сайлауға тең негіздерде қатысады әрі олардың әрқайсысының тең дауыс саны болады. (5-б.2-т.).

Республика Президентін, Парламенті Мәжілісінің және маслихаттарының депутаттарын, өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдарының мүшелерін азаматтар тікелей сайлайды.[2]

Парламент Сенатының депутаттарын сайлауға таңдаушылар – маслихаттардың депутаты болып табылатын Республика азаматтары қатысады.

Таңдаушылар Сенат депутаттарын сайлауға тең негіздерде қатысады әрі олардың әрқайсысының Сенат депутатын сайлаған кезде бір дауысы болады.

Республика Президентін, Парламентінің және маслихаттарының депутаттарын, өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдарының мүшелерін сайлауда жасырын дауыс беріледі әрі сайлаушылардың еркін білдіруіне қандай да болсын бақылау жасау мүмкіндігіне жол берілмейді.[3]

Кейбір елдерде дауыс құқығы (белсенді сайлау құқығы) және сайлану құқығы (бәсең сайлау құқығы) барлық азаматтарға бірдей берілмейді, ал тек сайлау “шектелімдерін”, яғни сайлау құқықтарын беруді байланыстыратын шектеулі шарттарды қанағаттандыратын адамдарға ғана беріледі.

Заң бойынша дауыс құқығы берілген мемлекет азаматтарының жиынтығы елдің сайлау корпусын немесе, саяси ғылымда қабылдағандай, электоратты құрайды. XIX ғасырда көптеген елдерде сайлау корпусының аясы өте тар болды, өйткені сайлау құқығында

сайлаушыдан сайлау қамсыздығының белгілі бір деңгейіе талап ететін мүліктік шектелім өте маңызды рөл атқарады. Осындай қамсыздықтың көрсеткіші ретінде кейбір елдерде меншік немесе жалға алу құқығында белгілі бір жылжымайтын мүлікке ие болу танылса, ал басқа елдерде табыс салығының белгілі бір сомасын төлеуді танылды. Қазіргі уақытта белсенді сайлау құқығы Батыстың бірде – бір дамыған елінде мүліктік шектеліммен байланыстырылмайды, бірақ бәсең сайлау құқығы кейде оныен байланыстырылады. Соынмен, мысалы, Бельгияда Сенатқа сайлануға құқығы бар адамдардың 21 санатының ішінен Конституция 12 мың франктан кем емес табыс беретін жылжымайтын мүліктің меншік иелерін және жылында кеміне 3 мың франк тікелей салық төлейтін адамдарды көрсетеді.

Жалпы білім шектелімі бұрынғы уақытта орта немесе бастауыш білімі туралы құжатты көрсетуді талап ететін еді. Алайда, қазіргі уақытта демократиялық күштердің қысымымен бұл талап көртеген Батыс елдерінің сайлау заңынан біржола алынды. Соған карамастан, қазір де кейбір елдерде (мысалы, Жапония) заң сайлаушыдан жақтап дауыс беретін кандидаттың есімін бюллетенге өз қолымен жазуын аталап етеді, осы талапты бүркемеленген сауаттылық шектелімі десе де болады.

Батыс елдерінде сайлаушыдан белгілі мерзім бойы белгілі бір ауданның аумағында тұруын, ал кейбір елдерде белгілі күнге қарай сонда тұрақты тұрғылықты жерінің болуын талап ететін отырықшылық шектелімі кеңінен тараған. Сонымен, Франция мен Бельгияда сайлаушы коммунаның аумағында еі кемі 6 ай, Жаңа Зеландия мен Жапонияда Зай тұрса ғана тіркелуі мүмкін. Ұлыбританияда, Германия мен Австрияда заң ұзақтығын айқындамастан, сайлаушыдан тұрақты тұрғылықты жерді талап етеді. Отырықшылық шектелімі, әсіресе, басқа жерге кәсіпшілікке баратын маусымдық жұмысшыларға, шаруаларға, жұмыс іздеп, ел кезіп жүрген жұмыссыздарға жайсыз тиеді. АҚШ –та отырықшылық шектеліміне байланысты сайлауларға қатысудан орта есеппен 5,5 млн адам шеттетілген.

Әйелдерді сайлау құқығынан айыратын жыныс шектелімі XIX ғасырдың соңына дейін көптеген Батыс елдерінде жаппай қолданылып келді. Қазіргі уақытта әйелдер үшін дауыс құқығын ерекше шектеулер тек Латын Америкасының бірнеше шағын елдерінде ғана айқындалған: Гаитиде әйелдер мемлекеттің жергілікті органдарына сайлауларда ғана дауыс құқығына ие; Гватемалада әйелдердің сайлау құқықтары сауаттылық шектеліміне негізделген, ал ер адамдар үшін мұндай шектелім жоқ; Коста-Рика мен Сальвадорда (1983 жылғы Конституция қабылдағанға дейін) әйелдер үшін жас шектелімі ер адамдармен салыстырғанда, неғұрлым жоғары. Көптеген Араб елдерінде (Бахрейн, Катар, Кувейт) парламентке сайлау кезінде әйелдердің дауыс құқығы жоқ. Швейцарияда әйелдер сайлау құқықтарын 1971 жылы ғана алды, ал мұрагерлік саласындағы тең құқылық 1985 жылы ғана берілді (1985 жылғы референдум осы құқықты мақұлдады).

Жас шектелімі. Көптеген Батыс елдерінде жас шектелімі 18 жасқа дейін төмендетілді, ал Жапонияда, Швейцария мен Финляндияда осы шектелім қазір де 20 жасқа тең. АҚШ –та, Германияда, Италия мен Канадада – 18 жас. Көптеген Батыс елдерінде әскери қызметшілерге сайлау құқықтары берілмеген.[4]

Кейбір елдерде нәсілдік шектелім орын алған. Канадада заңнама үндістерге, олар қарулы күштерде қызмет етсе ғана дауыс беру құқығын береді. АҚШ – та кейбір оңтүстік штаттарында тең сайлау құқығы қолданылғанымен, афроамерикандықтар осы күнге дейін түрлі тәсілдермен сайлауға қатысудан шеттетіледі. Негізінен салық салу, әлеуметтік сақтандыру, өтелмеген банк ниемелері мен қарыздарының болуы мәселелеріне қатысты әкімшілік іс жүргізу әдістері қолданылады. Прибалтикада (Эстония, Латвия, Литва) байырғы емес халықтарға азаматтық құқығы, тиісінше, сайлау құқықтары берілмейді.

Сайлаушыларды тіркеу тәртібі және сайлаушылардың тізімдерін жасау тәсілдері. Мемлекеттің азаматы дауыс беруге қатысуы үшін тек сайлау шектелімдерін қанағаттандыруы жеткіліксіз, сонымен бірге ол сайлаушылардың тізіміне еңгізілуі қажет. Сайлаушыларды тіркеудің екі түрі бар : міндетті емес және міндетті. Міндетті емес тіркеу

жүйесі кезінде заң тіпті сайлау шектелімдерін қанағаттандыратын адамдардың барлығын сайлау тізіміне енгізуді мақсат етіп қоймайды : тізімдерде тіркеу тек сайлаушының өзінің ынтасы бойынша ғана жүргізіледі, ал тіркеушіге белгіленген шектелімдерге сай дауыс құқығы жоқ адамдарды сайлауға қатысуға жібермеу міндеті жүктеледі. Осындай тіркеу жүйесі АҚШ-та, Латын Америкасының көптеген елдерінде қолданылады. Американың көпшілік штаттарында қабылданған (тұрақты) тіркеу жүйесі бойынша тізімше бір кезде енгізілген сайлаушы біржола тіркелген болып есептеледі және ол қайтыс болған, тұрғылықты жерін ауыстырған немесе дауыс құқығынан айырылған жағдайда ғана тізімнен сызылады. Мерзімдік тіркеу жүйесі кезінде (АҚШ – тың кейбір штаттары) белгілі бір уақыт кезеңі өткеннен кейін (1,2,4,6,12 жыл) бұрынға сайлау тізімдері жойылады әрі сайлауға қатысқысы келетін әрбір сайлаушы жаңадан тіркелуге міндетті. Ресейде сайлаушыларды міндетті тіркеу қолданылады (Қазақстан да солай), мұнда сайлаушы ынта танытуға тиіс емес, ал тіркеуші заң бойынша сайлау шектелімін қанағаттандыратын әр адамның сайлаушылар тізімдеріне енгізілуін қадағалауға міндетті. Бұл жүйенің екі түрі бар. [5]

Тұрақты тізімдер жүйесі кезінде бір кезде жасалған тізімдер кейінгі кездерге де күшін сақтайды, бірақ мерзімді түрде қайта қаралуға және редакциялануға тиіс (Ұлыбритания, Италия, Франция, Үндістан, Жапония сияқты елдерде, әдетте, жыл сайын, ал Бельгияда әр екі жыл сайын).

Арнайы тізімдер жүйесінің мәні сайлаушылардың тізімін әр сайлаудың алдында қайта жасауға негізделген. Бұл тәсіл, атап айтқанда, Германия мен Ресейде қолданылады. Сайып келгенде, осы жүйенің тұрақты тізімдер жүйесінен артықшылығы мынада, яғни сайлау корпусының нақты құрамын неғұрлым дәл және толық көрсете алады.

Сайлау құқығының теңсіздігі. Сайлауларда халықтың еркін бұрмалауда сайлау құқығының теңсіздігі аса маңызды рөл атқарады. Сайлау құқығының теңсіздігі туралы айтқанда, сайлаушылар арасындағы теңсіздік, кейбір сайлаушылар өзгелермен салыстырғанда неғұрлым тиімді жағдайға қойылатын шарттар ескеріледі. Сайлау құқығы үш шартты сақтағанда тең болып табылады :

1. Әр сайлаушы бір дауысқа ие;
2. Барлық сайлаушылар тең неғнздерде дауыс береді;
3. Сол және бір органның әр депутаты тұрғындардың бірдей санынан сайланады.

Сайлау құқығы теңдігінің бірінші шартын бұзуға плюралды вотумға (көп мәрте дауыс беруге) рұқсат ету жатады, бұл жағдайда кейбір сайлаушыларға бір емес, бірнеше дауысқа ие болады. Сайлау құқығы теңдігінің екінші шартын бұзу куриялық (коммунистік) сайлау болып табылады, оның айрықша белгісі – бір жерде тұратын тұрғындарды бірнеше алқаға (курияларға, қауымдарға) бөлу, олардың әрқайсысы өздерінің жекелеген депутаттарын сайлайды. Осы жүйе Үндістанның сайлау жүйесінде қолданылады, осы елдегі сайлаушылар, біріншеден, нәсілдік белгісі бойынша жекелеген тізімдерге енгізіледі. Сайлау құқығы теңдігінің үшінші шартын бұзу сайлау округтарын құру тәжірибесімен байланысты. [6]

Аталған проблема сайлаушылардың тізімін жасау жөніндегі жалпы проблема реттелетін заңнамалық актілердің, сондай-ақ ілеспе мәселелер қаралатын басқа да бірқатар актілердің тұтас кешенінде қаралады.

- Сайлауға қатысу – барынша ерікті іс, сондықтан, егер замат сайлауда дауыс беруге қатысқысы келсе, ол бірінші кезекте құжаттарын ретке келтіруді өзі қолға алуы керек. Өйткені тіркеу қалыпты өмір сүру мен жұмыс істеу үшін аса маңызды шарттардың бірі болып табылады, сонымен қатар бүгінгі күні тіркеуге тұру рәсімі едәуір жеңілдетілген.

- Мемлекеттің тарапынан халықтың электораттық мәдениетін арттыру жөнінде үздіксіз жұмыс жүргізілуі қажет. Әрі бұл жұмысты сайлау науқаны кезінде ғана емес, үздіксіз жүргізу керек. Оған оқу орындарындағы жастарды хабардар ету, БАҚ арқылы бейнероликтерді көрсету, ашық дөңгелек үстелдер, ток-шоу өткізу жатады. Осы бағытта жұмыс немқұрайлы жүргізіледі, ал жүргізілсе де, бүкіл ақпарат қатысушы-басшылардың деңгейінде өткізілетін іс – шаралардың шеңберінде қалып қояды.

- Сонымен бірге, белгілі бір эмоциялық ынталандыру шараларына және осы процеске әрбір жекелеген адамның тікелей қатсуына қарамастан, қоғамның өзі құратын мемлекеттік тетік бәрібір бірінші орында қалады. Бұл тетік жекелеген адамның да, сондай-ақ тұтас қоғамның да тәртіп ережелерінің қалыптасқан жүйесін көздейді. Басқаша айтқанда, сайлау заңнамасының әзірленген жүйесі болуға тиіс.

- Қазақстан Республикасы азаматтарының сайлау құқығы сақталуы мәселелерін зерттеу және азаматтардың сайлау құқықтарын жетілдіруге қатысты ұсыныстар берілуде.

- Ең соңғысы. Ел азаматтарының мүддесін қорғау мақсатын алдына қойған бірде-бір саяси партия, бірде-бір қоғамдық ұйым сайлаушылар тізімдерін жасаудан бастап қорытынды рәсімдерге, дауыстарды санау мен сайлау қорытындыларын жариялауға дейінгі сайлау процесінің әрбір сатысынан шет қалмауға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған)

2. «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 28 қыркүйектегі № 2464 Конституциялық заңы.

3. Мухамеджанов Э.Б. Избирательное право Республики Казахстан: теоретико-правовые вопросы. — Алматы: Жетіжарғы, 2001. — 176 с.

4. Көшімов Д. Демократия негіздеріне кіріспе. Оқу құралы. Алматы, 1997 ж. 45-49 бет.

5. Шынтемірова Б. Шайхиев Т. Саясаттану. Оқу – әдістемелік құрал. Орал, 1998 ж. 15-186бб.

6. Умбеталиев С. Как предписано Законом.//Приуралье.-2005.-11окт.С.11-13.

АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚОРҒАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жаксыбекова Фарида Сатбергеновна

f_zhaksybekova@kazguu.kz

М.С. Нәрікбаев атындағы КАЗГЮУ Университеті Қылмыстық әділсот департаментінің доценті, заң ғылымдарының кандидаты, Астана

Татебаева Гулдаурен Саттыгулкызы

g_tatebayeva@kazguu.kz

М.С. Нәрікбаев атындағы КАЗГЮУ Университеті Жеке құқық департаментінің аға оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі, Астана

Авторлық және сабақтас құқықтарды, заңмен қорғалатын мүдделерді қорғау Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген тәртіпте тиісті нысанды, құралды және қорғау тәсілдерін қолдану арқылы жүзеге асырылады. Қорғау нысаны ретінде субъективті құқықтар мен заңмен қорғалатын мүдделерді қорғау бойынша ұйымдастырылған шаралар кешені танылады. Қорғау нысандарын соттық және соттық емес деп екіге бөліп қарастырғанмыз жөн. Соттық тәртіпке әр түрлі деңгейдегі соттардағы қорғауды жатқызсақ, екіншісіне әкімшілік-құқықтық және өзін-өзі қорғауды жатқызсақ болады. (Бутнев, 1993)

Бірақ, біздің ойымызша, авторлық құқықтарды қорғаудың басқа жіктелуін өте сәтті деп білеміз, бұлар юрисдикциялық және юрисдикциялық емес.

Қорғаудың юрисдикциялық нысаны бұзылған және дауланатын субъективті авторлық құқықтарды қорғау бойынша мемлекетпен уәкілеттілік берілген органдардың қызметі. Мұның мәні мынада – құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделері құқыққа қайшы әрекеттермен бұзылған тұлға қорғау үшін мемлекеттік немесе уәкілетті органдарға жүгінеді, мысалы, сотқа, төрелік сотқа, жоғары тұрған органға және т.б. Бұл органдар бұзылған құқықтарды қалпына келтіріп, құқық бұзушылықтың жолын кесу үшін қажетті шаралар қолдануы тиіс.